

**Слово на ректора проф. дфн Анастас Герджиков на
академичното тържество на Софийския университет за
отбелязване на Деня на българската просвета и култура и на
славянската писменост
24 май 2019 г.**

Уважаеми членове на Академичния съвет,

Уважаеми Народни представители,

***Уважаеми министри и представители на изпълнителната
власт,***

***Уважаеми ректори и колеги от Българската академия на
науките и други научни организации,***

Скъпи колеги, преподаватели и студенти,

Двадесет и четвърти май е празникът, на който чествуваме делото на небесните покровители на Европа Светите братя Кирил и Методий, на просветата, науката, културата и духовността.

Днес обаче е много по-трудно да отговорим на въпроса „Каква просвета?“, отколкото преди няколко десетилетия. Сега имаме много повече възможности, но те поставят пред нас и много повече въпроси.

Преди няколко дни Националното представителство на студентските съвети беше домакин на срещата на борда на Европейския студентски съюз и беше поканило един мой приятел, бивш ректор и бивш министър на образованието и науката, да говори за бъдещето на образованието. Тогава си позволих да се пошегувам, че в краткия си доклад той може и да постави въпросите, но едва ли ще даде отговорите.

Причината е, че светът и образованието се промениха много през последните десетилетия, а промените, които предстоят, са още по-големи.

Преди 30 години написах дипломната си работа на пишеща машина, защото компютрите не бяха достъпни. Интернет беше създаден, но никой не беше чувал за него. Мобилните телефони не съществуваха, а сега смартфонът в ръката ни е много по-мощен от тогавашните компютри. Дистанционното обучение представляваше учебници и материали, изпратени по пощата. И най-смелото въображение не можеше да си представи социалните мрежи. Японски фирми се отказваха да създават изкуствен интелект поради убеждението на водещи учени, че това е принципно невъзможна задача.

Придобивките от последните 30 години не са просто технически удобства. Това са открития и изобретения, които промениха начините, по които се информираме, учим, работим, правим изследвания, събираме и съхраняваме данни, четем, слушаме музика, гледаме филми, общуваме помежду си.

Няма сфера на живота, която да не е засегната от тази революция – личният и професионалният ни живот, работата в завода и в изследователската лаборатория, средствата за комуникация и транспортните средства, стоките и услугите, туризмът, спортът и развлекателната индустрия, сигурността и опасностите пред нея и така до безкрайност.

Бъдещето на съществуващите професии е неясно. Автоматизацията, роботизацията и изкуственият интелект ще изместят човека от едни професии и ще направят излишни други. Ще възникнат нови професии, които сега не съществуват.

В тази ситуация ми се струва недалновидно желанието на някои работодатели да получат от образователната система готови работници, обучени да извършват конкретна работа. Машината, която умеят да управляват, след няколко години ще изчезне, а

много е вероятно след нея да изчезне и цялата индустрия, от която е част.

По същата причина трябва добре да обмислим и професионалното и дуалното образование, за да не оставим възпитаниците му без работа, а производството – без квалифицирани кадри.

Преди няколко години спрях на малка семейна бензиностанция в Гърция. Момичето на помпата беше на десет години и явно не знаеше какво гориво да налее. Затова се обърна към по-компетентен авторитет. „Спиро!“ – извика тя, и аз погледнах, очаквайки да видя баща ѝ или дядо ѝ. Вместо това видях 5-6 годишно момче, което караше трактор. То слезе, даде съвет на сестра си за горивото и се върна към заниманието си.

Може ли професионалното образование да научи Спирос на нещо, което не знае? Съмнявам се. А може ли да го научи на нещо, което след 20 години няма да е излязло от употреба като трактора, който караше? Със сигурност не.

Затова истинският въпрос на съвременното образование е какви знания и умения има смисъл да дадем на младите хора. Разбира се, трябва да обсъждаме как да използваме новите технологии в обучението, какви методи да прилагаме в образованието, как да изглеждат класната стая и аудиторията, учебните помагала и техническите средства, дали изобщо има смисъл да даваме знания, които могат да се добият от другаде, а и бързо остаряват, или да наблегнем повече на меките умения и способността за учене. Но все пак основният въпрос остава този: Кои са непреходните ценности и неостаряващите знания, от които

има и ще има нужда всеки човек, независимо от технологичните промени и меандрите на пазара на труда.

Ето тези въпроси още нямат решение и предизвикват по цял свят сериозен дебат на педагози, технократи, философи, футуролози, политици, родители или просто мислещи хора.

Нямам отговор и аз, но знам, че има знания и ценности, които са се запазили незасегнати от технологичния прогрес през вековете и са останали непреходни при всички предишни индустриални революции. Каквито и промени да настъпят, когато един ден живеем в умните си къщи и градове напълно задоволени и с много свободно време, ще ни вълнуват същите духовни въпроси, каквито са вълнували и древните народи, и поданиците на средновековните империи, и пътешествениците, открили Новия свят, и местното население, което са заварили.

Това са въпроси, които вълнуват и образования елит в мегаполиса, и непросветения овчар в планината; и здравия, и болния; и честния, и крадеца. Но това са въпроси, на които изкуственият интелект няма да даде отговор. Сигурен съм, че изкуственият интелект скоро ще се научи да отсява истинските от фалшивите новини, но никога няма да съумее да открие истински ценното за човека в морето от информация.

Можеш да симулираш интелект, но не можеш да симулираш духовност.

Затова днешният празник е толкова обичан и ценен – всички усещаме дълбоко в себе си, че културата и духовността са най-човешкото – това, което никой не може да ни даде наготово или да ни отнеме насила.

Честит празник на славянската писменост, на българската просвета и култура, на знанието и духовността! Нека всеки ден да е празник на духа и на човешкото в нас, на красивото и възвишеното, на вярата в доброто и на любовта между хората!